

الحَمْدُ لِلَّهِ الرَّحْمَنِ

دانشگاه هرمزگان

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته

اکوتوریسم

عنوان:

ساماندهی جاذبه‌های ژئوتوریستی (مطالعه موردی : غار

نمکی قشم)

استاد راهنما :

دکتر احمد نوحه‌گر

استادان مشاور :

دکتر محمد مهدی حسین‌زاده و دکتر رسول مهدوی

نگارش :

حسین روستا

مهر ۱۳۹۲

تقدیم به روشنگران تعقل و عشق در وجودم:

مادرم که آینه‌ی تمام‌نمای مهر و محبت ست،

و پدرم که مهرش بنایی شد برای تلاش پرشورم در کسب
دانش،

اینک در برابر وجود گرامیشان زانوی ادب برزمین می‌زنم و

با دلی مملو از عشق و محبت و خضوع بر دستانشان بوسه
می‌زنم.

چکیده:

امروزه در بین رشته‌ها و انواع گردشگری که به مسئولانه بودن فعالیت‌های گردشگری تاکید می‌کنند، ژئوتوریسم جایگاه ویژه‌ای دارد. ژئوتوریسم علاوه بر تاکید بر اشکال و عوارض و توانمندی‌های زمین شناختی و ژئومورفولوژیکی، به مسئله جامعه بومی و همچنین ارزش‌های فرهنگی و اکولوژیکی تاکید دارد که به نوعی به عنوان ارزش‌های افزوده، تقویت کننده و مکمل ژئوتوریسم می‌باشد. جزیره قشم را می‌توان دروازه‌ای برای ژئوتوریسم ایران دانست. بزرگترین جزیره‌ی خلیج فارس به واسطه دارا بودن پدیده‌های زمین‌شناسی و زیست‌شناسی متنوع و بی‌همتا، توان بالایی برای تبدیل شدن به یک قطب بزرگ اکوتوریسم و ژئوتوریسم در حوضه‌ی خلیج فارس دارد. یکی از اشکال جزیره، کشف طولانی ترین غار نمکی جهان در گنبد نمکی نمکدان به طول ۶۵۸۰ متر می‌باشد.

هدف از نگارش این پژوهش ساماندهی امکانات و تجهیزات منطقه گردشگری غار نمکی قشم به منظور برنامه‌ریزی و توسعه اکوتوریسم استان هرمزگان می‌باشد. روش تحقیق ترکیبی از روش تحلیلی، علی و پیمایشی است. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه از سه گروه گردشگران، مردم بومی و مسؤولان به دست آمده است. در تحلیل داده‌ها از نرم افزار EXCEL, SPSS, ARC GIS و مدل‌های SWOT و AHP استفاده شده است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که منطقه گردشگری غار نمکی قشم از نظر قابلیت‌های طبیعی در سطح بالایی قرار دارد اما متأسفانه این منطقه از نظر تسهیلات و خدمات گردشگری در وضعیت نامناسبی قرار دارد ولی از آنجا که منطقه دارای قابلیت زیادی جهت توسعه ژئوتوریسم و توریسم می‌باشد با ایجاد زیرساخت‌های گردشگری و ارائه‌ی امکانات و خدمات رفاهی و اقامتی مناسب به گردشگران، این منطقه گردشگری پتانسیل تبدیل شدن به قطب توریسم و ژئوتوریسم کشور را دارد و به دنبال آن رشد و توسعه اقتصادی جزیره قشم و استان هرمزگان را در پی خواهد داشت.

واژگان کلیدی: توریسم، ژئوتوریسم، ساماندهی، غار نمکی قشم، جزیره قشم

تقدیر و سپاس

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به شکراندرش مزید نعمت. هر نفسی که فرو می‌رود ممد حیات است و چون برمی‌آید مفرح ذات، پس در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمتی شکری واجب.

اکنون که به یاری خداوند متعال پژوهش حاضر به پایان رسیده، بر خود لازم می‌دانم از تمام کسانی که در این راه مرا یاری نموده‌اند، قدردانی نمایم. بدین جهت از سویی به پاس زحمات بی دریغ و بی‌شائبه جناب آقای دکتر احمد نوحه‌گر استاد محترم راهنما که بار اصلی تدوین و نگارش رساله حاضر را به دوش کشیده‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی به عمل می‌آورم. همچنین از جناب آقای دکتر محمدمهدی حسین‌زاده و جناب آقای دکتر رسول مهدوی اساتید مشاور این پایان‌نامه، تشکر و قدردانی می‌نمایم. در نهایت از تمامی اساتید که در طی این دو سال بنده را مرهون لطف بی‌دریغ خود قرار دادند کمال تشکر را دارم. از خانواده عزیزم که به حق در تمام مراحل زندگی و تحصیل مرا یاری کردند و همچنین همسرم که با صبر، متانت و تشوق امید را در وجودم شعله‌ور می‌سازد و از دوستانم آقایان آریان‌پور، امیری، کمانگر، بهنام مرشدی، احمدی، شیخی، کمال تشکر و سپاس را دارم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱ مقدمه.....
۲	۲-۱ طرح و بیان مسأله.....
۵	۳-۱ پیشینه تحقیق.....
۸	۴-۱ سوالات و فرضیات تحقیق.....
۸	۱-۴-۱ سوالات.....
۸	۲-۴-۱ فرضیات.....
۸	۵-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۱۰	۶-۱ اهداف تحقیق.....
۱۰	۱-۶-۱ اهداف اصلی.....
۱۰	۲-۶-۱ اهداف فرعی.....
۱۱	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق.....
۱۲	۱-۲ مقدمه.....
۱۲	۲-۲ طبیعت گردی یا اکوتوریسم.....
۱۴	۱-۲-۲ منابع عمده اکوتوریسم.....
۱۴	۲-۲-۲ اهداف و اصول اساسی اکوتوریسم.....
۱۵	۳-۲-۲ اکوتوریسم پایدار.....
۱۶	۴-۲-۲ اهمیت اکوتوریسم.....
۱۶	۵-۲-۲ اکوتوریسم و اثرات مثبت آن.....
۱۶	۶-۲-۲ اکوتوریسم و گردشگری ماجراجویانه.....
۱۷	۳-۲ ژئوتوریسم.....
۱۷	۱-۳-۲ مفهوم ژئوتوریسم.....

۲۰ ۲-۳-۲ تاریخچه ژئوتوریسم در جهان و ایران
۲۱ ۳-۳-۲ اهمیت ژئوتوریسم
۲۱ ۴-۳-۲ ضرورت شناسایی پدیده های ژئوتوریسم
۲۲ ۵-۳-۲ عوامل پیدایش پدیده های ژئوتوریسم
۲۳ ۶-۳-۲ شرایط مورد تایید برای ژئوتوریسم
۲۳ ۷-۳-۲ ارتباط ژئوتوریسم با اکوتوریسم و گردشگری
۲۴ ۸-۳-۲ پدیده های ژئوتوریستی اطراف روستاها و نقش آن ها در توسعه روستاها
۲۴ ۹-۳-۲ انواع ژئوتوریسم
۲۵ ۱۰-۳-۲ ژئوتوریسم ماجراجویانه
۲۵ ۱۱-۳-۲ مفهوم ژئوپارک
۲۵ ۱۲-۳-۲ مفهوم ژئوسایت
۲۶ ۴-۲ غار
۲۶ ۱-۴-۲ تعریف غار
۲۶ ۲-۴-۲ غار به عنوان یک سیستم ژئومورفیک
۲۸ ۳-۴-۲ انواع غارها
۲۸ ۱-۳-۴-۲ از نظر سنگهای محیطی
۲۸ ۲-۳-۴-۲ از نظر ریخت شناسی و ساختار هندسی
۲۸ ۳-۳-۴-۲ از نظر پیدایش
۲۸ ۴-۳-۴-۲ از نظر عمر سنگ
۲۸ ۵-۳-۴-۲ از نظر روش شکل گیری
۳۰ ۴-۴-۲ اصلاحات رایج در مطالعه غارها
۳۰ ۱-۴-۴-۲ سطح ایستابی
۳۰ ۲-۴-۴-۲ غارسنگ
۳۰ ۳-۴-۴-۲ ستون
۳۱ ۴-۴-۴-۲ آبشار سنگ

۳۱۵-۴-۲ غارسنگ های کریستال
۳۱۵-۴-۲ فضاهای تشکیل دهنده ی یک غار
۳۱۶-۴-۲ شناسنامه غارها
۳۱۹-۴-۲ طراحی داخلی غار
۳۲۱۰-۴-۲ زیرساخت های مورد نیاز طراحی غارها
۳۷۱۱-۴-۲ اقدامات لازم جهت حفظ محیط بیولوژیکی غار
۳۷۱۲-۴-۲ اقداماتی برای جلوگیری از آلودگی داخل غار
۳۸۱۳-۴-۲ ضوابط و توصیه های استفاده از زمین های پیرامون غار
۳۸۱۴-۴-۲ حفاظت، نمایش و تعمیر بخش های مختلف غار
۳۸۱۵-۴-۲ مراقبت بازدید کنندگان
۳۹	فصل سوم: ویژگیهای جغرافیایی منطقه مورد مطالعه و روش شناسی تحقیق
۴۰	بخش اول: ویژگی های جغرافیایی منطقه مورد مطالعه
۴۰۱-۳ مقدمه:
۴۰۲-۳ معرفی استان هرمزگان
۴۱۳-۳ معرفی شهرستان قشم
۴۲۱-۳-۳ وضعیت اقلیمی شهرستان قشم
۴۲۱-۳-۳-۱ ساعات آفتابی
۴۳۲-۳-۳-۲ دما
۴۳۳-۳-۳-۱ بادهای
۴۳۴-۳-۳-۱ رطوبت نسبی
۴۴۵-۳-۳-۱ بارش
۴۴۲-۳-۳ پوشش گیاهی
۴۴۳-۳-۳ بررسی های زیست محیطی شهرستان قشم
۴۵۴-۳-۳ بررسی کلیات زمین شناسی شهرستان قشم
۴۷۵-۳-۳ ویژگی های اجتماعی، فرهنگی در شهرستان قشم

- ۴۷ ۶-۳-۳ انواع جاذبه های گردشگری منطقه مورد مطالعه
- ۴۸ ۱-۶-۳-۳ جاذبه های ورزشی، تفریحی (ورزش های کوهستانی، تفریحات آبی و سایر)
- ۴۸ ۲-۶-۳-۳ جاذبه های تاریخی
- ۴۹ ۳-۶-۳-۳ جاذبه های فرهنگی
- ۴۹ ۴-۶-۳-۳ جاذبه های طبیعی (غارها، دریاچه، رودخانه، چشمه و مراکز آب درمانی و...)
- ۴۹ ۱-۴-۶-۳-۳ خلیج ها
- ۴۹ ۲-۴-۶-۳-۳ تالاب ها
- ۵۰ ۳-۴-۶-۳-۳ کوه ها و تندیس ها و دشت ها
- ۵۰ ۴-۴-۶-۳-۳ آبنگ های مرجانی
- ۵۰ ۵-۴-۶-۳-۳ سواحل بکر و ریبا
- ۵۱ ۶-۴-۶-۳-۳ پدیده های زیبای زمین شناسی
- ۵۱ ۷-۴-۶-۳-۳ انجیر معابد، یا درخت سبز یا درخت لول (یا لور)
- ۵۱ ۸-۴-۶-۳-۳ حیات وحش دریایی
- ۵۱ ۹-۴-۶-۳-۳ مناطق حفاظت شده و شکارگاه ها
- ۵۱ ۱-۹-۴-۶-۳-۳ جنگل های حرا
- ۵۲ ۲-۹-۴-۶-۳-۳ تالاب خورخوران
- ۵۲ ۱۰-۴-۶-۳-۳ ژئوپارک قشم
- ۵۲ ۱-۱۰-۴-۶-۳-۳ تنگه چاهکوه
- ۵۳ ۲-۱۰-۴-۶-۳-۳ تنگه عالی
- ۵۳ ۳-۱۰-۴-۶-۳-۳ بام قشم
- ۵۴ ۴-۱۰-۴-۶-۳-۳ دره ستارگان (ستاره افتاده)
- ۵۴ ۵-۱۰-۴-۶-۳-۳ دره تندیسها
- ۵۴ ۶-۱۰-۴-۶-۳-۳ کورکورا کوه
- ۵۴ ۷-۱۰-۴-۶-۳-۳ غار نمکی قشم
- ۶۰ بخش دوم : روش شناسی تحقیق

۶۰	۴-۳ مقدمه
۶۱	۵-۳ روش تحلیلی (SWOT)
۶۴	۶-۳ روش (AHP)
۶۴	۱-۶-۳ فرآیند تحلیل سلسله مراتبی AHP
۶۵	۲-۶-۳ مراحل فرآیند تحلیل سلسله مراتبی
۶۶	۴-۶-۳ نقاط قوت مدل AHP
۶۶	۵-۶-۳ نقاط ضعف مدل AHP
۶۶	۷-۶-۳ نرم افزار مربوطه
۶۷	۷-۳ آزمون یک نمونه ای کای دو (χ^2)
۶۷	۸-۳ جامعه آماری
۶۸	۹-۳ روش و طرح نمونه برداری
۶۸	۱۰-۳ حجم نمونه و روش محاسبه آن
۶۸	۱۱-۳ ابزار گرد آوری داده ها
۶۸	۱۲-۳ ابزار تجزیه و تحلیل
۶۹	فصل چهارم: بحث و نتایج
۷۰	۱-۴ مقدمه
۷۰	۲-۴ یافته های توصیفی تحقیق
۷۰	۱-۲-۴ جنسیت پاسخگویان
۷۱	۲-۲-۴ سن پاسخگویان
۷۱	۳-۲-۴ میزان تحصیلات پاسخگویان
۷۲	۴-۲-۴ وضعیت شغلی پاسخگویان
۷۲	۵-۲-۴ مسافت
۷۳	۶-۲-۴ مدت اقامت در منطقه
۷۳	۷-۲-۴ نوع اقامت در منطقه
۷۴	۸-۲-۴ نحوه اداره و مدیریت مجتمع گردشگری

۹-۲-۴	میزان قابلیت غارنمکی قشم در جذب گردشگر	۷۴
۱۰-۲-۴	ارزیابی جاذبه های غارنمکی قشم از دیدگاه گردشگران و کارشناسان	۷۵
۱۱-۲-۴	اثر طراحی فضاها بر جذب گردشگر	۷۵
۱۲-۲-۴	نقش ایجاد و توسعه امکانات و خدمات تفریحی در جذب گردشگر	۷۶
۱۳-۲-۴	مشارکت مردم بومی در پروژه های توریستی - تفریحی	۷۶
۱۴-۲-۴	نوع مشارکت در پروژه های توریستی - تفریحی	۷۶
۱۵-۲-۴	میزان تاثیر گوپه ها در گسترش ژئوتوریسم:	۷۷
۱۶-۲-۴	میزان تاثیر ژئوتوریسم غار نمکی قشم در وضعیت اقتصادی منطقه	۷۷
۱۷-۲-۴	میزان رضایتمندی از امکانات و خدمات موجود	۷۸
۳-۴	یافته های تحلیلی تحقیق	۷۸
۱-۳-۴	آزمون فرض اول	۷۸
۱-۱-۳-۴	روش SWOT	۷۹
۱-۱-۱-۳-۴	عوامل داخلی مؤثر بر ژئوتوریسم در محدوده مورد مطالعه	۷۹
۲-۱-۱-۳-۴	عوامل خارجی مؤثر بر ژئوتوریسم در محدوده مورد مطالعه	۸۰
۲-۱-۳-۴	تجزیه و تحلیل SWOT	۸۱
۱-۲-۱-۳-۴	تجزیه و تحلیل عوامل داخلی مؤثر بر ژئوتوریسم غار نمکی قشم (IFAS) بر اساس جدول شماره (۲۱-۴)	۸۵
۲-۲-۱-۳-۴	تجزیه و تحلیل عوامل خارجی مؤثر بر ژئوتوریسم غار نمکی قشم (EFAS) بر اساس جدول شماره (۲۲-۴)	۸۶
۳-۱-۳-۴	تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک (SFAS)	۹۰
۲-۳-۴	آزمون فرضیه دوم	۹۱
۴-۴	ساماندهی غارنمکی قشم	۹۳
۱-۴-۴	بررسی اشتغال و میزان تسهیلات و خدمات محدوده غار نمکی قشم	۹۳
۲-۴-۴	مکانیابی فضای مناسب جهت ایجاد زیرساختهای گردشگری در پیرامون غار نمکی قشم	۹۷
۱-۲-۴-۴	معیارها و شاخصهای مورد استفاده	۹۸
۲-۲-۴-۴	محاسبه وزن اولیه معیارها و زیرمعیارها	۹۸

- ۳-۲-۴-۴ محاسبه وزن نهایی معیارها و زیرمعیارها..... ۹۹
- ۴-۲-۴-۴ ایجاد لایه های اطلاعاتی در محیط GIS..... ۱۰۱
- ۵-۲-۴-۴ تلفیق لایه های اطلاعاتی در محیط GIS..... ۱۰۵
- ۳-۴-۴ طرح و برنامه ریزی پیشنهادی..... ۱۰۶
- ۱-۳-۴-۴ اصول کلی طراحی فضای بیرون غار..... ۱۰۶
- ۲-۳-۴-۴ ورودی..... ۱۰۶
- ۳-۳-۴-۴ راه های سواره..... ۱۰۶
- ۴-۳-۴-۴ ورزش های کوهستانی ، تفریحات آبی..... ۱۰۷
- ۵-۳-۴-۴ مسیر پیاده روی..... ۱۰۷
- ۶-۳-۴-۴ پارکینگ..... ۱۰۷
- ۷-۳-۴-۴ مراکز اقامتی..... ۱۰۸
- ۸-۳-۴-۴ مراکز خدماتی-رفاهی..... ۱۰۸
- ۹-۳-۴-۴ استراحتگاه..... ۱۰۸
- ۱۰-۳-۴-۴ فضای سبز عمومی..... ۱۰۸
- ۱۱-۳-۴-۴ فروشگاه صنایع دستی..... ۱۰۸
- ۱۲-۳-۴-۴ سالن انتظار..... ۱۰۸
- ۱۳-۳-۴-۴ محل قرارگیری تأسیسات..... ۱۰۹
- ۱۴-۳-۴-۴ تأمین آب مورد نیاز دهکده گردشگری..... ۱۰۹
- ۴-۴-۴ طراحی غار..... ۱۰۹
- ۱-۴-۴-۴ مدیریت مناسب..... ۱۰۹
- ۲-۴-۴-۴ کنترل ورود و خروج افراد..... ۱۰۹
- ۳-۴-۴-۴ دروازه غار..... ۱۰۹
- ۴-۴-۴-۴ ایجاد راهرو مناسب در درون غار و ارائه ی خدمات مورد نیاز در طی مسیر غار..... ۱۰۹
- ۵-۴-۴-۴ توسعه گردشگری با استفاده از پتانسیل های هالوتراپی در غارهای نمکی..... ۱۱۰
- ۱-۵-۴-۴ مکانیسم عملکرد..... ۱۱۰

۱۱۱.....۴-۵-۲ موارد استفاده از غارهای نمکی

۱۱۲.....فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۱۱۳.....**۵-۱ نتیجه گیری**

۱۱۶.....۵-۲ پیشنهادها

۱۱۹.....منابع و مأخذ:

- جدول ۱-۲ زیرشاخه‌های برجسته صنعت ژئوتوریسم ۲۴
- جدول ۱-۳ پراکنش آثار تاریخی و فرهنگی شهرستان قشم ۴۸
- جدول ۲-۳ ارزش پدیده های ژئوتوریسی غارنمکی نمکدان ۵۶
- جدول ۱-۴ توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر اساس جنسیت ۷۰
- جدول ۲-۴ توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان به تفکیک سن ۷۱
- جدول ۳-۴ توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر اساس میزان تحصیلات ۷۱
- جدول ۴-۴ توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر اساس وضعیت شغلی ۷۲
- جدول ۵-۴ توزیع فراوانی و درصد گردشگران بر اساس مسافت طی ۷۳
- جدول ۶-۴ توزیع فراوانی و درصد گردشگران بر اساس مدت اقامت ۷۳
- جدول ۷-۴ محلهای اقامت گردشگران ۷۴
- جدول ۸-۴ توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان براساس نحوه اداره مجتمع گردشگری ۷۴
- جدول ۹-۴ میزان قابلیت غار نمکی قشم در جذب گردشگر از نظر پاسخگویان بر حسب درصد ۷۴
- جدول ۱۰-۴ ارزیابی جاذبههای غارنمکی قشم از دیدگاه گردشگران ۷۵
- جدول ۱۱-۴ ارزیابی جاذبههای غارنمکی قشم از دیدگاه کارشناسان ۷۵
- جدول شماره ۴-۱۲ توزیع فراوانی و درصد گردشگران بر اساس اثرطراحی بر جذب گردشگر ۷۵
- جدول ۴-۱۳ درصد گردشگران بر اساس اثر توسعه امکانات گردشگری بر جذب گردشگر ۷۶
- جدول ۴-۱۴ میزان مشارکت مردم بومی در پروژه های توریستی به درصد ۷۶
- جدول ۴-۱۵ توزیع فراوانی و درصد مردم بومی براساس نوع مشارکت ۷۶
- جدول ۴-۱۶ میزان تاثیر گویهها در گسترش ژئوتوریسم ۷۷
- جدول ۴-۱۷ تاثیر ژئوتوریسم غار نمکی قشم در وضعیت اقتصادی منطقه بر اساس نظر مردم محلی ۷۷
- جدول ۴-۱۸ میزان رضایتمندی از امکانات و خدمات موجود ۷۸
- جدول شماره ۴-۱۹ ماتریس عوامل داخلی مؤثر برگردشگری منطقه ۷۹

- جدول ۲۰-۴ ماتریس عوامل مؤثر خارجی بر گردشگری منطقه ۸۰
- جدول ۲۱-۴ ماتریس عوامل داخلی مؤثر بر گردشگری محدوده مورد مطالعه ۸۲
- جدول شماره ۲۲-۴ ماتریس عوامل مؤثر خارجی بر گردشگری محدوده مورد مطالعه ۸۳
- جدول شماره ۲۳-۴ امتیاز نهایی شاخص‌ها ۸۸
- جدول شماره ۲۴-۴ تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک (SFAS) ۹۰
- جدول شماره ۲۵-۴ تعداد مشاهده شده و مورد انتظار پاسخگویان بر اساس تاثیر افزایش امکانات و خدمات در افزایش رضایت گردشگران ۹۲
- جدول شماره ۲۶-۴ آزمون کای اسکوئر نظر گردشگران ۹۲
- جدول ۲۷-۴ وضعیت اشتغال در روستاهای محدوده غار ۹۴
- جدول شماره ۲۸-۴ امکانات و خدمات روستایی واقع در محدوده غار ۹۵
- جدول شماره ۲۹-۴ معیارها و زیر معیارهای مورد بررسی در پژوهش ۹۸
- جدول ۳۰-۴ مقیاس مقایسه دو به دو معیارها ۹۹
- جدول ۳۱-۴ وزن نرمال ونهایی معیارها ۱۰۰
- جدول ۳۲-۴ زیر معیارهای مورد بررسی به همراه وزن های نهایی آنها ۱۰۰

فهرست شکل ها

- شکل ۱-۲ تقسیمبندی محیطهای مناسب فعالیت ژئوتوریسم ماجراجویانه ۲۵
- شکل ۱-۳ موقعیت منطقه مورد مطالعه ۴۲
- شکل شماره ۲-۳ نقشه زمین شناسی قشم ۴۶
- شکل ۳-۳ طبقات ارتفاعی قشم ۴۶
- شکل ۳-۴ نقشه رده بندی خاک قشم ۴۷
- شکل ۳-۵ موقعیت گنبد نمکی نمکدان در جزیره قشم ۵۵
- شکل ۳-۶ موقعیت ژئوسایت های ژئوپارک قشم ۵۹

- شکل ۳-۷ تصویر ماهواره ای موقعیت ژئوسایت های ژئوپارک قشم..... ۶۰
- شکل ۳-۹ ماتریس (SWOT)..... ۶۱
- شکل ۳-۸ مراحل روش تحقیق..... ۶۲
- شکل ۳-۱۰ عناصر اساسی فرآیند مدیریت استراتژیک..... ۶۲
- شکل ۴-۱ نتایج امتیازبندی نقاط قوت..... ۸۵
- شکل ۴-۲ نتایج امتیازبندی نقاط ضعف..... ۸۶
- شکل ۴-۳ نتایج امتیازبندی فرصتها..... ۸۷
- شکل ۴-۴ نتایج امتیازبندی تهدیدها..... ۸۸
- شکل ۴-۵ بررسی تطبیقی SWOT از نقاط قوت و ضعف، فرصتها و تهدیدها..... ۸۹
- شکل ۴-۶ ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک..... ۸۹
- شکل ۴-۷ موقعیت روستاهای محدوده غار نمکی قشم..... ۹۷
- شکل ۴-۸ نقشه توپوگرافی محدوده غار نمکی قشم..... ۱۰۱
- شکل ۴-۹ نقشه امتیازبندی اراضی بر اساس فاصله از دهانه غار..... ۱۰۲
- شکل ۴-۱۰ نقشه امتیازبندی اراضی بر اساس شیب محدوده مورد مطالعه..... ۱۰۲
- شکل ۴-۱۱ امتیازبندی اراضی بر اساس فاصله از غسل..... ۱۰۳
- شکل ۴-۱۲ نقشه امتیازبندی اراضی بر اساس فاصله از شبکه ارتباطی..... ۱۰۳
- شکل ۴-۱۳ نقشه امتیازبندی اراضی بر اساس فاصله از سکونتگاه..... ۱۰۴
- شکل ۴-۱۴ نقشه امتیازبندی اراضی بر اساس فاصله از خط ساحل جنوبی..... ۱۰۴
- شکل ۴-۱۶ موقعیت راههای دسترسی به غار نمکی قشم..... ۱۰۷

توسعه فعالیت‌های گردشگری در کشورهای در حال توسعه مانند ایران می‌تواند در توسعه و بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی در سطوح ملی، ناحیه ای و محلی و توزیع مجدد و عادلانه درآمد سرانه ملی، ابزار مؤثری قلمداد شود. گردشگری با توجه به ویژگی‌های خاص خود می‌تواند در بهبود کیفیت زندگی نواحی مختلف و کاهش تمرکزگرایی تأثیر عمده ای بر جای نهد. همچنین، می‌تواند بخش‌های اقتصادی را به حرکت و تحول وا دارد و آن‌ها نیز موجب حرکت سایر بخش‌ها شوند و در نهایت، به صورت مستقیم و غیر مستقیم فرصت‌های شغلی زیادی را فراهم می‌کند (حیدری چپانه، ۱۳۸۳: ۷۷). امروزه در بین رشته‌ها و انواع گردشگری که به مسئولانه بودن فعالیت‌های گردشگری تاکید می‌کنند، ژئوتوریسم جایگاه ویژه ای دارد. ژئوتوریسم که در مقام مقایسه با طبیعت‌جاندار کمتر مورد مطالعه قرار گرفته است (سبک خیز و همکاران؛ ۱۳۹۱، ۷۰)، به این امر تاکید می‌کند که استفاده از اشکال و توانمندی‌های زمین‌شناختی و ژئومورفولوژیکی باید با محوریت حفاظت از این اشکال و عوارض و استفاده پایدار از آنها باشد. از نقطه نظر حفاظتی، ژئوتوریسم به عنوان نوعی از اکوتوریسم مورد توجه قرار می‌گیرد که بر ژئومورفوسایت‌ها تاکید دارد و از نقطه نظر اقتصادی، میراث زمین به عنوان پایه‌ای برای توسعه توریسم مورد توجه قرار می‌گیرد (رینارد^۱، ۲۰۰۸، ۲۲۶). ژئوتوریسم علاوه بر تاکید بر اشکال و عوارض و توانمندی‌های زمین‌شناختی و ژئومورفولوژیکی، به مسئله جامعه بومی و همچنین ارزش‌های فرهنگی و اکولوژیکی تاکید دارد که به نوعی به عنوان ارزش‌های افزوده، تقویت‌کننده و مکمل ژئوتوریسم بوده و شامل ارزش تاریخی و فرهنگی، محیطی، اقتصادی، زیبایی و... می‌شود (اروجی، ۱۳۹۲: ۲).

۱-۲ طرح و بیان مسأله

توریسم یکی از بخش‌های مهم اقتصادی در بسیاری از کشورها به شمار می‌رود. کشورهای پیشرو در این بعد از فعالیت‌های اقتصادی، سالانه سهم عمده‌ای از درآمدهای ناشی از ورود گردشگران را به خود اختصاص می‌دهند. در واقع نه تنها گردشگری یکی از بزرگ‌ترین فعالیت‌های خدماتی دنیاست بلکه روز به روز نیز در حال رشد می‌باشد به گونه‌ای که سازمان جهانی گردشگری پیش‌بینی می‌کند که تا سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران به ۱٫۵ میلیارد نفر خواهد رسید (شو^۲، ۲۰۰۴، ۳۴). بدین لحاظ توجه به ماهیت گردشگری و پیامدهای ناشی از آن، لزوم تحقیق و مطالعه را در این موضوع بر مجامع علمی جهان آشکار کرده است (تقوایی، ۱۳۹۰: ۴۵). اکوتوریسم نوعی از توریسم طبیعی است که اغلب مدعی است به عنوان یکی از سریع‌ترین اجزای بازار جهانی توریسم تبدیل شود (تیزل، ۲۰۰۳: ۸۳). برآورد شده است که گردشگری طبیعی تقریباً ۲۷ درصد سفرهای بین‌المللی را شامل می‌شود و وقتی به صورت مناسب مدیریت شود می‌تواند باعث اشتغال مردم بومی و نیز منجر به حفظ محیط طبیعی

^۱ : Reynard

^۲ : uohS

گردد (جینجی^۱، ۲۰۰۶: ۹). از مفاهیم نوین در زمینه گردشگری ژئوتوریسم است که ارتقای ویژگی‌های جغرافیایی یک مکان از قبیل فرهنگ، محیط زیست، میراث فرهنگی و زمین شناسی را به همراه رفاه جمعیت بومی، هدف قرار می‌دهد. ژئوتوریسم از ترکیب واژه های ژئو (زمین) و توریسم (جهانگردی) پدید آمده است که نیازمند بهره‌گیری توریسم از علوم زمین، بویژه جغرافیای طبیعی، زمین شناسی، ژئوفیزیک و سایر علوم طبیعی است. امروزه ژئوتوریسم به عنوان یکی از شاخه‌های جدید صنعت گردشگری به عنوان ابزاری مناسب برای توسعه پایدار شناخته شده است. به طوری که در سال ۱۹۹۲ در کنفرانس محیط زیست و توسعه سازمان ملل متحد در ریودوژانیرو در دستور ۲۱، از آن به عنوان وسیله‌ای عملی و کاربردی جهت رسیدن به توسعه پایدار نام برده شده است. ژئوتوریسم می‌تواند نوعی تجربه مطلوب برای گردشگر فراهم آورد و در عین حال کیفیت منحصر به فرد مقاصد گردشگری را به صورت یک پارچه حفظ کند، از اینرو می‌توان آن را برای هر دو گروه گردشگران و مردم بومی مفید و سودمند دانست (پلوویتز^۲، ۲۰۱۱: ۵۶۸). توانمندی‌های کشور ایران در زمینه ژئوتوریسم سبب شده که مناطقی از ایران با توجه به ویژگی‌های طبیعی، زمین شناسی و ژئومورفولوژی مانند کویر لوت، کوهستان‌های سهند و سبلان و انواع غارها از نامزدهای پیشنهادی برای ثبت در فهرست جهانی یونسکو در حوزه این شاخه از گردشگری معرفی شوند (کرمی، ۱۳۸۶: ۱۱۷). ایران دارای عنوان بهشت زمین‌شناسان یا موزه زمین‌شناسی با وسعت ۱/۵ میلیون کیلومتر مربع است. با این وجود گرچه ایران به عنوان کلکسیون پدیده‌های زمین‌شناسی مطرح است ولی ژئوتوریسم آن توسعه چندانی پیدا نکرده و هنوز مراحل اولیه و ابتدایی خود را می‌گذراند (نیوسام^۳، ۲۰۰۶: ۷۸). اجرای طرح‌های گردشگری در مراحل مختلف مانند انتخاب و تعیین محل، ایجاد امکانات دسترسی، احداث هتل‌ها و سایر امکانات، ایجاد تسهیلات، شکل‌دهی و امکان فعالیت‌های تفریحی و جنبی و مهیا نمودن تاسیسات زیربنایی، در رابطه با محیط بوده و توجه به ابعاد محیطی در طرح‌های گردشگری همیشه در اولویت قرار داشته (میراب زاده، ۱۳۷۵: ۴۴) که مجموع این فرایندها و عوامل در قالب ساماندهی فضاهای جغرافیایی از جمله غارها شکل می‌گیرد. ساماندهی غارها در برگیرنده عناصر و اجزای تشکیل دهنده مکانی به صورت نقشه، تحلیل عناصر و اجزای کالبدی موجود و برآورد نیازهای آینده گردشگری، مکان‌گزینی مجموعه‌های گردشگری، توزیع بهینه تأسیسات و تسهیلات گردشگری، آرایش بهینه و ارتقاء کمی و کیفی جاذبه‌های موجود و ارائه بسته مناسب گردشگری می‌باشد. ساماندهی باید با توجه به توسعه پایدار و ظرفیت تحمل محیط و با حداکثر بهره‌وری از زمان، نیروی انسانی و مصالح و با استفاده از تولیدات سازگار با محیط زیست و قابل بازیافت، انجام شود. جزیره قشم واقع در جنوب کشور نیز همانند اغلب نواحی کشور از امتیازات و جاذبه‌های ویژه‌ای در جذب گردشگر در سطح ملی و بین‌المللی برخوردار است، که در حال حاضر بدون برنامه‌ریزی و

^۱ : Gthinji

^۲ : Polovitz

^۳ : Newsome

ساماندهی مناسب مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند که این امر علاوه بر کاهش بازدهی و اثرات اقتصادی گردشگری در منطقه، باعث اثرات مخرب زیست محیطی و انسانی در این مناطق گردیده است. جزیره قشم را می‌توان دروازه‌ای برای ژئوتوریسم ایران دانست. بزرگترین جزیره‌ی خلیج فارس به واسطه دارا بودن پدیده‌های زمین‌شناسی و زیست‌شناسی متنوع و بی‌همتا، توان بالایی را برای تبدیل شدن به یک قطب بزرگ اکوتوریسم و ژئوتوریسم در حوضه‌ی خلیج فارس دارد (کاظمی، ۱۳۸۳: ۱۲). یکی از مهمترین عوامل پیدایش رخنمون‌ها و اشکال زمین که موجب جذب گردشگران و علاقه‌مندان به پدیده‌های طبیعی می‌گردد، گنبدها و بلورهای نمک است. گنبد نمکی نمکدان به دلیل داشتن جلوه‌های زیبا از اشکال کارستی، از مناطق مستعد جذب توریسم در کشور می‌باشد. یکی از این اشکال، وجود و کشف طولانی‌ترین غار نمکی جهان در گنبد نمکی نمکدان به طول ۶۵۸۰ متر (اسدی و همکاران، ۱۳۸۶: ۶) می‌باشد. این غار نمکی (به نام غار نمکدان سه) در جنوب شرقی گنبد نمکی نمکدان واقع در قسمت غربی جزیره قشم توسعه یافته است. سن این غار با انجام مطالعات سن‌سنجی با کربن ۱۴ و اورانیوم-توریم حدود ۷۰۰۰۰ هزار سال برآورد شده است. این غار نه تنها از نظر طول، بلکه به واسطه‌ی برخورداری از چند ویژگی دیگر در میان غارهای نمکی و حتی از برخی جنبه‌ها در میان کلیه غارهای جهان منحصر به فرد است؛ وجود ریز اقلیم شگیز (هوای راکد با دمای ۳۰ درجه سانتی‌گراد و رطوبت نسبی ۸۰ درصد) از جمله این ویژگی‌ها است. دو پدیده مخروط افکنه و به دنبال آن کانال‌های مارپیچ رودخانه‌ای از دیگر ویژگی‌های منحصر به فرد این غار است. استلاگتیت‌های نمک به طول یک متر و به طور فراوان از سقف غار آویزان است و دریاچه‌ای به طول ۳۰۰ متر و حداکثر عمق یک متر در فاصله ۱۶۰ متری دهانه غار وجود دارد (بوزاک^۱ و همکاران، ۱۹۹۹: ۵۰). پهنای معابر از حدود ۶ تا ۴۰ متر متغییر است. با وجود پتانسیل بالای این غار برای جذب گردشگر، متأسفانه به دلیل مشکلات مختلف از جمله عدم آشنایی مردم با صنعت گردشگری، مشکلات اقامتی، مشکلات رفت و آمد، اختصاص ندادن سرمایه برای توسعه تجهیزات و امکانات و ایجاد پروژه‌های ارزشمندسازی، تاکنون این جاذبه طبیعی نتوانسته آن طور که باید در امر توسعه منطقه موثر واقع شود. در صورتی که با برنامه‌ریزی مناسب جهت ساماندهی این غار و معرفی بهتر و بیشتر به گردشگران، می‌توان گامی ارزشمند در جهت توسعه اکوتوریسم و گردشگری استان برداشت لذا این پژوهش به دنبال پاسخ به این مهم است که :

- آیا با توجه به توانمندی‌ها و قابلیت‌های غار نمکی قشم و دیگر جاذبه‌های اطراف غار امکان ارائه بسته مناسب برای توسعه گردشگری این منطقه وجود دارد؟
- آیا بین میزان رضایتمندی گردشگران و سطح امکانات و جاذبه‌های جامعه میزبان، رابطه معناداری وجود دارد؟

^۱ : Bosak